

DOI <https://doi.org/10.32782/naoma-bulletin-2025-4-7>

УДК 72.03

ORCID ID: 0009-0005-4136-6273

ORCID ID: 0000-0003-3928-0161

Даніїл Павлов

*здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури
daniil.pavlov@naoma.edu.ua*

Дмитро Антонюк

*кандидат архітектури, доцент
Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури
dmitry.antonyuk@naoma.edu.ua*

МЕТАМОДЕРНІЗМ В АРХІТЕКТУРІ

Анотація. У статті розглядається метамодернізм як сучасний напрямок у мистецтві, що сформувався в контексті постмодернізму як панівного етапу розвитку культури та має з ним безпосередній зв'язок. Архітектура в контексті метамодернізму залишається недостатньо дослідженою, проте сучасні тенденції в архітектурному середовищі дозволяють простежити її відображення як у практиці, так і в теоретичних засадах. **Метою статті** є дослідження впливу культурної парадигми метамодернізму на архітектуру як провідної течії постпостмодернізму. Дослідження спрямоване на встановлення зв'язків між ключовими ідеями модернізму й постмодернізму в архітектурі з метамодерністичними концепціями в мистецтві. **Методи дослідження** ґрунтуються на принципах і теоріях, висвітлених у працях дослідників метамодернізму, опублікованих протягом останніх десятиліть. У статті аналізуються інструменти метамодернізму, які застосовуються в мистецтві, а також їхні теоретичні та практичні прояви в архітектурі, що відповідають ідеям напряму, сформованим у дослідженнях з метамодернізму. **Результати дослідження.** Це – об'єктивація метамодернізму в архітектурі як явища, що безпосередньо впливає на сучасне мистецтво, зокрема через визначення сфери його впливу. **Висновки.** Аналіз, висвітлення та пояснення проявів метамодернізму через порівняння з відомими явищами та напрямками в архітектурі, а також узагальнення сучасних архітектурних тенденцій в контексті метамодернізму як провідної культурної парадигми.

Ключові слова: архітектура, сучасна архітектура, постмодернізм, постпостмодерн, метамодерн, метамодернізм, архітектура метамодернізму, метамодерністична архітектура, архітектура після постмодернізму, сучасне мистецтво, осциляція.

Daniil Pavlov

*First-year Student of the Master's Program
National Academy of Fine Arts and Architecture
daniil.pavlov@naoma.edu.ua*

Dmitry Antoniuk

*Candidate of Architecture, Associate Professor
National Academy of Fine Arts and Architecture
dmitry.antonyuk@naoma.edu.ua*

METAMODERNISM IN ARCHITECTURE

Abstract. The article considers metamodernism as a contemporary trend in art that has developed in the context of postmodernism as the dominant stage of cultural development and is directly related to it. Architecture in the context of metamodernism remains insufficiently researched, but given current trends in the architectural environment, it is possible to trace its reflection both in practice and in theoretical principles. **The purpose of this article** is to study the influence of the cultural paradigm of metamodernism on architecture as the leading trend of post-postmodernism. The study aims to establish links between the key ideas of modernism and postmodernism in architecture, as the most influential previous trends, with metamodernist concepts in art. **The research methods** are based on the principles and theories outlined in the works of metamodernism researchers published over the past decades. The article analyzes the tools of metamodernism used in art, along with theoretical and practical manifestations in architecture that correspond to the ideas of the movement as formed in studies on metamodernism. **The result** is the objectification of

metamodernism in architecture as a phenomenon that directly influences contemporary art, in particular through the definition of the scope and specifics of its influence. **The conclusion** is to highlight and explain the manifestations of metamodernism by comparing them with well-known phenomena and trends in architecture, as well as to generalize contemporary architectural trends in the context of metamodernism as a leading cultural paradigm.

Key words: architecture, contemporary architecture, postmodernism, post-postmodernism, metamodernism, metamodern architecture, architecture of metamodernism, metamodernist architecture, architecture after postmodernism, contemporary art, oscillation.

Постановка проблеми. Питання про наступника постмодернізму, або про завершення епохи постмодернізму, що тривалий час домінував у культурному просторі, потребує глибокого вивчення. Саме пошук нового світосприйняття та сенсу стає дедалі актуальнішим у контексті відповідності сучасним потребам. Метамоделізм, як найбільш опрацьована течія постпостмодернізму, з одного боку, протиставляється постмодернізму, а з іншого – включає його елементи, розширюючи межі розуміння сучасного мистецтва. З огляду на те, що численні теорії постпостмодернізму пов'язані зі структурою світопорядку метамоделізму, їх можна розглядати як його складову частину, проте з особливим характером сприйняття.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В останні десятиліття у мистецькому світі спостерігаються зміни та явища, не подібні до вже відомого постмодернізму, що все частіше характеризуються як метамоделістичні. Цей феномен знайшов своє відображення у музиці, кінематографі, літературі та театрі. Його виникнення пов'язане з глобальними факторами та кризою постмодерністичного світовідчуття, з чого постають поняття «нова щирість» і «нова простота». Попри критику цих ідей як лише фази чи складової постмодерністичного дискурсу, упродовж останніх десятиліть тривають дискусії про завершення епохи постмодернізму та пошуки того, що може прийти на заміну.

Вагомий вплив на формування уявлень про метамоделізм зробили праці нідерландських дослідників Т. Вермюлена (Timotheus Vermeulen) та Р. ван ден Аккера (Robin van den Akker). Зокрема, проєкт вебсайту Notes on Metamodernism, де зібрані статті та есе на тему метамоделізму. Разом із Л. Тьорнером (Luke Turner), автором тексту «Маніфест метамоделіста» (The Metamodernist Manifesto), було задокументовано сучасні принципи метамоделізму. Певні дослідження на тему метамоделізму в Україні вже проводилися в інших наукових галузях, зокрема в культурології та літературознавстві. Дослідження, пов'язані з архітектурою, здійснювалися переважно за кордоном, де було проведено пошук архітекторів, архітектурних бюро та проєктів, які можна розглядати як прояви метамоделізму. Вони вирізняються своїми ідеями або контекстом, що дає підстави розглядати їх як частину сучасного метамоделістського мистецтва, проте водночас не

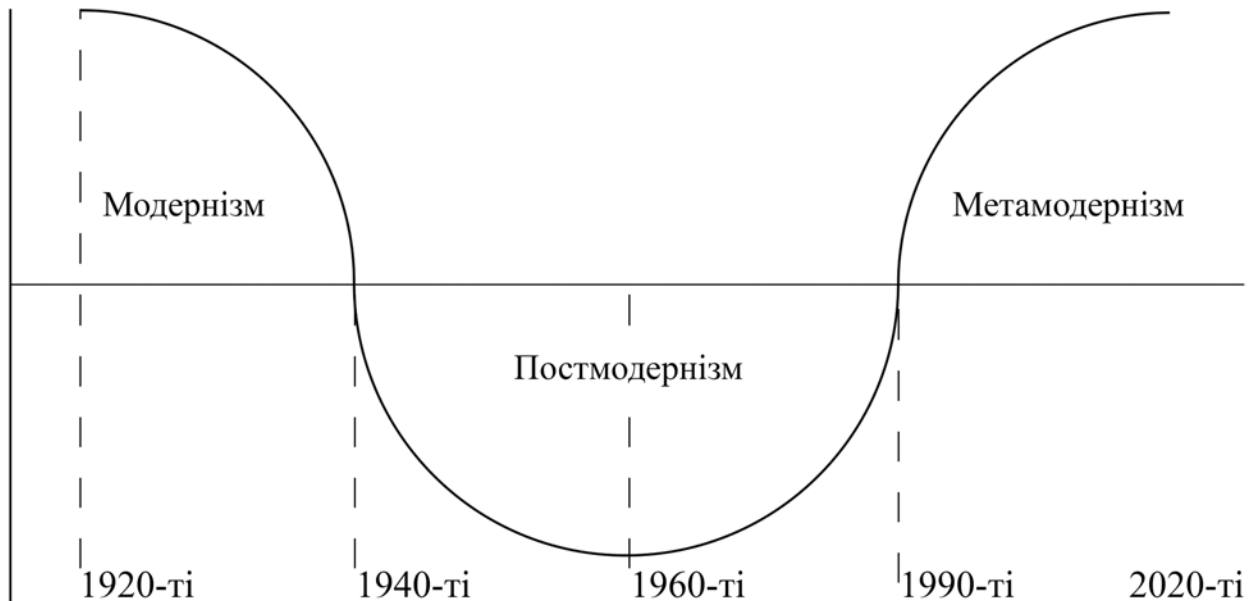
були ідентифіковані чи визнані такими самими авторами.

Мета дослідження. Сучасна архітектура, як одна з важливих форм мистецтва, також зазнає впливу актуальних культурних парадигм, зокрема метамоделізму. У цій роботі проаналізовано нові ідеї та трансформації в розумінні архітектурної практики й теорії, які порівнюються з вже існуючими підходами.

Методи дослідження. Якщо розглядати метамоделізм як художній напрям, можна визначити його цілі та методи – як існуючі, так і ймовірні – а також спрогнозувати можливі проблеми в перспективі майбутнього розвитку. Ключові риси метамоделізму можна виокремити через аналіз тенденцій, що знаходять своє відображення в архітектурній практиці та теоретичних дослідженнях цієї теми. Важливо зосередитися не лише на його новаціях чи художніх аспектах, але й на його парадигмі. Метамоделізм оперує минулим, сучасним і майбутнім, що порушує питання про релевантність традиційних підходів та ідей задля розв'язання сучасних проблем. Водночас він не протиставляє їх одне одному, як було притаманно постмодернізму, а об'єднує всі відомі можливості, створюючи синтетичні концепції, які не могли б виникнути в системі протистояння чи використання попередніх методів.

Виклад основного матеріалу. Метамоделізм як сучасна культурна та мистецька парадигма є основним напрямом нового тисячоліття, вираженим як сукупність ідей та концепцій, що у взаємопов'язаності відображають стан і світогляд суспільства у XXI столітті. Так, метамоделізм, який існує вже кілька десятиліть, набуває нової актуальності в умовах суттєвих криз: COVID-19, повномасштабна війна, економічні та екологічні кризи, що охоплюють більшість світу. Але водночас складно визначити, що постмодернізм із його комплексністю, як попередній панівний етап культури, уже завершився (іл. 1). Ця схема аналогічна до моделі теорії поколінь Штрауса-Гоува (Strauss-Howe generational theory) і може бути застосована до соціокультурних явищ у суспільстві. Вона передбачає поділ на чотири періоди (фази) тривалістю від 20 до 40 років.

Як бачимо на ілюстрації 1, визначення стану сучасності культури й мистецтва зумовлене модернізмом на початку XX століття, тоді як зародження та занепад постмодернізму охоплюють період від 1960-х до 2020-х років. Таким чином,

Іл. 1. Схема «Зміни світогляду культури». [Авт. Д. Павлов]

ми можемо охарактеризувати період занепаду як час, коли розчарування ідеалами модернізму стало переходом до нігілістичного світогляду постмодернізму. Але ця система згодом потребувала змін і пошуку нових ідеалів, що умовно означувало перехід до метамодернізму. Хоча метамодернізм набув нової актуальності у зв'язку з потрясіннями другого десятиліття XXI століття, сама концепція сформувалася в сучасному вигляді ще наприкінці першого десятиліття XXI століття.

Якщо виокремити основні положення попередніх стилів, то модернізм ґрунтувався на вірі в прогрес, науку та раціональність (держава, добробуту й технологічний прогрес). В архітектурному вимірі це проявилось у відмові від історичних стилів завдяки використанню нових будівельних матеріалів та принципам функціоналізму. Нове сприйняття форми в архітектурі слідувало за функцією, з увагою до планувальної структури, геометричних форм і конструкцій будівель та споруд. Такі напрями, як баугауз, функціоналізм, конструктивізм та інтернаціональний стиль, сформували універсальну мову архітектури, оптимістичний світогляд якої заклав основи сучасної архітектурної думки. Постмодернізм, як домінуюча течія другої половини XX століття, виник у 1960-ті роки як реакція на розчарування в модерністських ідеалах. Це проявилось у використанні символів, історичних запозичень (цитувань) та іронії. Він розмивав межі між високим і низьким мистецтвом, між минулим і сучасним, вводячи практику деструкції та деконструкції в архітектуру і порушуючи традиційні уявлення про гармонію та масштаб. Архітектура постмодернізму поєднувала різні стильові прийоми,

переосмислюючи надбання минулого та використовуючи сучасні технології й матеріали, що призвело до повернення в неї наративу, іронії та діалогу з історією, активізувало розвиток теорії архітектури та дослідження можливостей архітектурної форми.

Розглядаючи архітектуру, особливо в контексті постпостмодернізму, варто звернутися до питання, яке поставив Р. Віньолі (Rafael Viñoly): «Що буде після постмодернізму?». Він висловив думку, що на відміну від інших галузей мистецтва, в архітектурі цей термін (постмодернізм) чітко пов'язаний із конкретним історичним періодом та стилістикою, яку сьогодні вважають минулим етапом. Важливо зазначити, що постмодернізм в архітектурі тісно пов'язаний із технологічним підкоренням природи, що проявляється у параметризмі (підкоренні природних форм), цифровізації архітектурного проектування та його трансформації в епоху інтернету. Стан сучасної архітектури в результаті тривалого панування постмодернізму та соціокультурних змін характеризується такими положеннями.

Відмова від прагнення створювати принципово нове. Натомість архітектори працюють із тим, що вже існує або існувало, зосереджуючись на переосмисленні, реінтерпретації, повторенні та адаптації. Таким чином, це є проявом постмодерністської концепції про те, що «все вже було створено», що призвело до втрати сенсу створення абсолютно нового. Однак ключовим фактором стає її переосмислення через призму модерністського ентузіазму. Яскравим прикладом такої трансформації є еволюція пастишу від формуючого принципу постмодернізму до інструменту метамодернізму.

У статті «Після постмодернізму: одинадцять метамодерних методів у мистецтві» (*After Postmodernism: Eleven Metamodern Methods in the Arts*) Г. Дембер (Greg Dember) аналізує методи та інструменти митців епохи метамодернізму. Серед них описується пастиш, що знайшов своє втілення в архітектурі постмодернізму через еклектику та іронічне використання символів і стилів: «Іншим методом, що виник у постмодерній епістемі, але набув іншого значення в метамодернізмі, є пастиш. Пастиш – це поєднання несумісних, на перший погляд, елементів, що належать до різних, історично відокремлених, жанрів чи культур. У контексті метамодернізму пастиш є потенційно конструктивним, тоді як у постмодернізмі він був дисоціативним. Дисоціативний пастиш протиставляв елементи один одному, що зазвичай призводило до кумедних або абсурдних результатів, ставлячи під сумнів неперевірені передумови кожного з них. Конструктивний (метамодерний) пастиш, навпаки, поєднує несхожі елементи, створюючи простір, наповнений досвідом, який не властивий жодному з елементів окремо. Або, можливо, так: конструктивний пастиш дозволяє твору мистецтва втілити в собі ті культурні комбінації, які люди відчувають у реальному житті, незважаючи на традиційні поділи між ними [2]. Ще точніше ця ідея сформульована у роботі А.-Л. Ле Кунфф (Anne-Laure Le Cunff) «Вступ до метамодернізму: культурна філософія цифрової епохи» (*An Introduction to Metamodernism: The Cultural Philosophy of the Digital Age*). Г. Дембер (Greg Dember) доповнив інтерпретацію авторки щодо його визначення: «У метамодерністському, або конструктивному, пастиші він служить для створення свого роду «більшого простору», де два (або більше) жанри нібито спираються один на одного, як стовпи намету, підтримуючи структуру, яка дозволяє відчути те, що інакше було б неможливо виразити» [3]. Це свідчить про принципову різницю у використанні пастишу: якщо в постмодерністській архітектурі він виступає методом деконструкції (деконструктивний пастиш), що протиставляє різні об'єкти один одному, то в метамодернізмі він набуває конструктивного характеру, концентруючись на взаємодоповненні один одного і працюючи на досягнення спільної мети.

Відмова від пошуків принципово нового, неіснуючого веде до освоєння нових територій та переосмислення середовища на місці старих просторів.

Інтеграція науково-технологічного прогресу та повторне використання ресурсів поєднуються з екологічними ідеями та сталістю в архітектурі, що виявляється у методах адаптивного використання. Ідея адаптивності виходить за межі простої відповідності природним умовам чи потребам людини: простори мають залишатися відкритими

до майбутніх змін і здатними трансформуватися відповідно до нових вимог, не втрачаючи при цьому архітектурної досконалості. Прикладом такого підходу є проєкт багатфункціональної будівлі Dutch Windwheel в Роттердамі (Нідерланди) від архітектурного бюро Doepel Strijkers Architects (іл. 2). Проєкт перебуває на стадії розробки, однак його концепція втілює метамодерністичне коливання між технологічною утопією та прагматичною сталістю. З одного боку, це енергонезалежна споруда, що генерує власну енергію за допомогою вітру та сонця, а з іншого – цей об'єкт, спроектований для розбирання та повторного використання, зі здатністю адаптуватися й змінювати своє функціональне наповнення. Конструкція будівлі втілює принципи циркулярної економіки та складається з модульних елементів, які не лише дозволяють замінювати компоненти після завершення їхнього життєвого циклу, але й забезпечують функціональну гнучкість. Інтегровані комунікації та гнучка планувальна структура дають змогу без значних витрат трансформувати житлові простори в офісні, готельні чи комерційні. Таким чином, будівля постає не як статичний об'єкт, а як динамічна платформа, здатна адаптуватися до ринкових умов і соціальних потреб протягом десятиліть. Важливим аспектом є також створення багаторівневого досвіду, що поєднує публічне з приватним, технологічне з органічним. Відвідувачі не лише спостерігають за архітектурою, а й активно взаємодіють із нею: вертикальні сади на терасах забезпечують безпосередній контакт із природою, а панорамні ліфти з технологіями доповненої реальності створюють інноваційний розважальний досвід [5]. Це перетворює будівлю на символ екологічної відповідальності, технологічного прогресу та соціальної взаємодії.

Сучасність залишається принципово непередбачуваною. Старі стратегії втрачають ефективність у світі де кожна ситуація вимагає унікального підходу.

У цьому контексті плюралізм постає не просто як метод, а як єдина можлива позиція, що унеможливорює пошук універсальних істин. Водночас архітектура, на відміну від інших напрямів мистецтва, залишається незмінною та монументальною: її масштабність і практична складність зводиться до неможливості вирахувати адаптивність до сучасного мінливого світу. Але, на противагу постмодерністському скептицизму, метамодернізм підкреслює важливість сталого розвитку та довгострокової перспективи. Архітектура розглядається не лише як функціональний сталий об'єкт, а й як динамічний інструмент формування просторів, що корелюють із різними сферами та ідеями. У цьому плані метамодерністичний підхід розширює межі, не розчиняючи граней, що виявляється у коливанні між різними ідеями – як у стильовому,

Іл. 2. Будівля Dutch Windwheel версія 3.0. Роттердам, Нідерланди. [4]

так і в концептуальному вимірі. Головний акцент робиться на адаптації та синергії. Зокрема, це проявляється у міждисциплінарності – синтезі знань із різних галузей. У результаті до архітектурних проєктів залучаються науковці й ремісники, що сприяє появі нових ідей та методів для розв'язання сучасних проблем архітектури.

Важливим чинником формування сучасного архітектурного дискурсу є вплив постструктуралістської філософії, зокрема концепції деконструкції Ж. Дерріди (Jacques Derrida), що стала теоретичною основою постмодернізму. Прикладом використання архітектурної мови є течія деконструктивізму, де потреба в нових формах нівелюється потребою у новій термінології, просторових концепціях та мовах опису. Метамоделізм, як наслідувальна трансформація парадигми постмодернізму, поєднує критичне ставлення з потенціалом розвитку та пошуком нового сенсу. Таке поєднання можна розглядати як напрям до умовної реконструкції, з метою відновлення гуманістичних ідеалів архітектури, концентруючись на людському досвіді у просторі.

Використовуючи ключову концепцію метамоделізму – осциляцію (коливання), що проявляється як синергія протилежностей, можна простежити, як постійний рух між явищами, ідеями та концепціями

стає творчим принципом і методом. На противагу механічній зміні полюсів чи пошуку компромісу між крайнощами, цей рух є процесом синтезу, що відображено у першому пункті маніфесту Л. Тьорнера (Luke Turner): «We recognise oscillation to be the natural order of the world» [6].

У мистецтві метамоделізму ключову роль відіграє спостерігач, оскільки значення твору народжується в процесі його сприйняття та інтерпретації. Цьому підходу властиве усвідомлення власної недосконалості, обумовленої об'єктивними та суб'єктивними факторами. Втіленням цього принципу в архітектурі є громадський центр Vessel (2019) у Нью-Йорку (США), створений архітектурним бюро Heatherwick Studio для нового району міста як масштабний витвір мистецтва (іл. 3). Як зазначає Т. Гезервік (Thomas Heatherwick), головною особливістю проєкту є інтерактивність об'єкта, зумовлена прагненням створити структуру, яку відвідувачі можуть використовувати, до якої можуть торкатися й на яку можуть покладатися [8]. Характерним є поєднання образу, що є вільним для інтерпретування та передбачає персональний ритм і маршрут, який відвідувачі можуть досліджувати.

Творчість архітектурного бюро Herzog & de Meuron, архітекторів Ж. Герцога (Jacques Herzog) та П. де Мерона (Pierre de Meuron), часто наводять як приклад прояву метамоделізму в архітектурі. Хоча самі архітектори не ідентифікують себе як метамоделісти, їхня творчість спрямована на протиставлення постмодерністським наративам. Дослідники Т. Вермюлен та Р. ван ден Аккер у своїй праці «Notes on Metamodernism» («Замітки про метамоделізм») розглядають проєкти CaixaForum Madrid (іл. 4), Elbphilharmonie Hamburg (іл. 5) та VitraHaus (іл. 6) через призму коливання між інновацією та традицією, природним та штучним, інтер'єром та екстер'єром. Вони характеризують ставлення архітекторів до архітектури як «неоромантичне», звертаючи увагу на використання матеріалів, контексту, образності та символічності архітектурних об'єктів [9, с. 11–12].

Іл. 3. Споруда Vessel. Нью-Йорк, США.
[Світлина Д. Антонюка]

Іл. 4. Будівля CaixaForum Madrid. Мадрид, Іспанія. 2008. [7]

Іл. 5. Будівля Elbphilharmonie Hamburg. Гамбург, Німеччина. 2017. [7]

Іл. 6. Будівля VitraHaus. Вайль-на-Рейні, Німеччина. 2010. [7]

З огляду на те, що архітектура наближається до синтезу з технологічним розвитком та цифровізацією, виникає потреба в критичному переосмисленні природи архітектурного досвіду. Наявні типології віртуальних середовищ, уже інтегрованих у структуру сучасних артцентрів світу,

порушують питання щодо фундаментальних якостей простору та його розуміння. Як зазначає Жак Герцог: «Сьогодні віртуальна реальність є захоплюючою, якщо забути про технологію і просто спробувати використовувати її таким чином, щоб вона залучала вас як людину. Я думаю, що цікавіше, коли ви намагаєтеся зрозуміти, яких відчуттів вам бракує» [10, с. 17], – це зводить ідею віртуального простору до природних обмежень фізичного сприйняття та сенсорного досвіду. Ба більше, постає питання, чи здатні технології симулювати аспекти людського досвіду та як це вплине на типологію простору. Парадоксально, що поширення явища симуляції в архітектурній пластиці сприяє поверненню до більш традиційного уявлення про архітектуру. В цьому контексті автентичність набуває нового значення, виступаючи протилежністю віртуальності. Крім того, у цифрову епоху, яка хронологічно збігається з поширенням ідей метамодернізму, спостерігаються значні трансформації архітектурної дисципліни, зумовлені глобалізацією та переосмисленням мистецької творчості.

Сучасні технології та інноваційні методи будівництва відкривають нові можливості для архітектурної творчості, досліджень та реалізації проєктів, але, як зауважує Жак Герцог: «Людей приваблює магія, але навіть у світі магії ви залишаєтеся людиною і покладаєтеся на свої почуття; на те, як вони змінюються і як ви їх відновлюєте. Це повертає вас до фундаментальних питань, які завжди були частиною наших експериментів і досліджень. Наша архітектура дуже орієнтована на всі почуття» [10, с. 17]. Сучасна архітектура відрізняється комплексністю, яка виходить за межі традиційного розуміння дисципліни, але водночас поєднує технологічний прогрес із людським досвідом. Пошук сенсу відбувається в просторі між традицією та інновацією, де визнається ієрархічність і важливість першого, пропонуючи погляд на це через прагматичний реалізм, що поєднує зобов'язання перед природою, людством і культурою.

Головні висновки і перспективи використання результатів дослідження. Сучасне мистецтво, зокрема архітектура як важлива його складова, перебуває у стані трансформації, де метамодернізм постає одним із ключових напрямів розвитку після епохи постмодернізму. На противагу постмодерністській іронії, але з поверненням до окремих модерністських ідеалів, архітектура метамодернізму формує нову художню цілісність. Вона ґрунтується на осциляції, що проявляється у створенні складних взаємовідносин між формою, конструкцією та функцією. Ця стратегія прагне відновити гуманістичний зв'язок із людиною, акцентуючи увагу на безпосередньому досвіді у просторі, водночас визнаючи складність сучасного світу.

Хоча метамодернізм в архітектурі перебуває на стадії активного формування, аналіз архітектурної практики останніх десятиліть дозволяє виокремити ключові інструменти метамодернізму, які мають вплив саме на архітектурну теорію та практику. Серед них: конструктивний пастиш, що створює синтез історичних та сучасних елементів замість іронічного цитування; інтерактивність через просторовий і чуттєвий досвід; образність будівель та споруд; увага до матеріалів та їхніх поєднань; відповідальність перед майбутнім, що реалізується через сталі рішення в проєктуванні. Ці принципи знаходять своє втілення в роботах

провідних архітекторів і бюро, таких як Herzog & de Meuron та Heatherwick Studio.

Таким чином, парадигма метамодернізму (як провідна течія постпостмодернізму) виявляється не лише теоретичною сукупністю ідей, але й має значний потенціал для впливу на архітектурну практику та теоретичне розуміння архітектури в найближчі десятиліття, пропонуючи нову концептуальну основу для мистецького та наукового пошуку. Цей напрям відкриває перспективи для подальших досліджень, спрямованих на аналіз конкретних проявів метамодернізму, а також на вивчення інших течій постпостмодернізму в архітектурі та мистецтві.

Список використаних джерел

1. Vinoly R. What comes after 'postmodern' architecture? Actual architecture! *Politico*. URL: <https://www.politico.com/states/new-york/city-hall/story/2011/04/what-comes-after-postmodern-architecture-actual-architecture-says-rafael-vinoly-003006> Дата публікації: 04.07.2011 (дата звернення: 15.04.2025)
2. Dember G. After Postmodernism: Eleven Metamodern Methods in the Arts. *Medium*. URL: <https://medium.com/what-is-metamodern/after-postmodernism-eleven-metamodern-methods-in-the-arts-767f7b646cae> Дата публікації: 17.04.2018 (дата звернення: 21.04.2025)
3. Le Cunff A.-L. An introduction to metamodernism: the cultural philosophy of the digital age. *Ness Labs*. URL: <https://nesslabs.com/metamodernism> (дата звернення: 21.04.2025)
4. de Winter P. Doepel Strijkers: Dutch Windwheel gaat bouw fundamenteel veranderen. *ArchitectuurNL*. URL: <https://www.architectuur.nl/inspiratie/doepel-srijkers-dutch-windwheel-gaat-bouw-fundamenteel-veranderen/> Дата публікації: 05.12.2019 (дата звернення: 02.10.2025)
5. Dutch Windwheel. *Doepel Strijkers architects*. URL: <https://doepelstrijkers.com/work/dutch+windwheel> (дата звернення: 01.10.2025)
6. Turner L. Metamodernist Manifesto. 2011. URL: <http://www.metamodernism.org/> (дата звернення: 15.01.2025)
7. Projects. *Herzog & de Meuron*. URL: <https://www.herzogdemeuron.com/projects> (дата звернення: 02.10.2025)
8. Vessel. *Heatherwick Studio*. URL: <https://heatherwick.com/project/vessel/> (дата звернення: 21.01.2025)
9. Vermeulen T., van den Akker R. Notes on metamodernism. *Journal of Aesthetics & Culture*. 2010. № 2. P. 5677. URL: https://www.researchgate.net/publication/233894749_Notes_on_Metamodernism (дата звернення: 15.04.2025)
10. Herzog & de Meuron / Bêka, I., Lemoine, L., Burdett, R., Forster, M., Richardson, V., Schödt, H., Söntgen, B.. London : Royal Academy of Arts, 2023. 160 c.

References

1. Vinoly, R. (2011, July 04). What comes after 'postmodern' architecture? Actual architecture! *Politico*. Retrieved from <https://www.politico.com/states/new-york/city-hall/story/2011/04/what-comes-after-postmodern-architecture-actual-architecture-says-rafael-vinoly-003006> [in English].
2. Dember, G. (2018, April 17). After Postmodernism: Eleven Metamodern Methods in the Arts. *Medium*. Retrieved from <https://medium.com/what-is-metamodern/after-postmodernism-eleven-metamodern-methods-in-the-arts-767f7b646cae> [in English].
3. Le Cunff, A.-L. (n.d.). An introduction to metamodernism: the cultural philosophy of the digital age. *Ness Labs*. Retrieved from <https://nesslabs.com/metamodernism> [in English].
4. de Winter P. (2019, December 05). Doepel Strijkers: Dutch Windwheel gaat bouw fundamenteel veranderen. *ArchitectuurNL*. Retrieved from <https://www.architectuur.nl/inspiratie/doepel-srijkers-dutch-windwheel-gaat-bouw-fundamenteel-veranderen/> [in Dutch].
5. Doepel Strijkers architects (n.d.). *Dutch Windwheel*. Retrieved from <https://doepelstrijkers.com/work/dutch+windwheel> [in English].
6. Turner L. (2011). *Metamodernist Manifesto*. Retrieved from <http://www.metamodernism.org/> [in English].
7. Herzog & de Meuron (n.d.). *Projects*. Retrieved from <https://www.herzogdemeuron.com/projects> [in English].
8. Heatherwick Studio (n.d.). *Vessel*. Retrieved from <https://heatherwick.com/project/vessel/> [in English].
9. Vermeulen T., & van den Akker R. (2010). Notes on metamodernism. *Journal of Aesthetics & Culture*, 2, 5677. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/233894749_Notes_on_Metamodernism [in English].
10. Herzog & de Meuron / Bêka, I., Lemoine, L., Burdett, R., Forster, M., Richardson, V., Schödt, H., Söntgen, B.. London : Royal Academy of Arts, 2023. 160 p. [in English]

Подано до редакції 01.05.2025

Статтю прийнято 30.09.2025

Опубліковано 31.10.2025

